

FRANKRIKE — OBJEKTIVT SETT

Av LASZLO HAMORI

Det skulle leda för långt att gå in på varför och hur de svenska förbindelserna med Frankrike, som var så livliga under mer än två seklar, har avtynat. Faktum är, att i dag hyser vår press, TV och radio och som en följd därav även vår allmänna opinion relativt svagt intresse för vad som händer och sker i Frankrike. Inte nog med det, man kan också lugnt konstatera att Frankrike har ett ganska dåligt renommé i breda svenska kretsar.

Den ofta nedlåtande uppfattning från många Medelsvensöner, särskilt vad beträffar fransk politik, kan man lätt återföra till våra kulturradikalers verksamhet. Dessa herrar utnyttjade i högsta grad i sina skrifter temat, som kriget i Indokina och i Algeriet erbjöd, och lyckades med att inpränta en bild av hela franska folket som en stor samling av imperialister, militarister och koloniala undertryckare. De få våghalsiga, som den tiden försökte förklara att franska armén i Indokina inte kämpade mot en nationalistisk rörelse utan mot en från utlandet organiserad och upprustad aggression, och att i Algeriet kriget även gällde många hundratusen algerisk-franska bönders exi-

stens och liv, de överröstades av den "progressiva" kören och stämpades som reaktionärer.

Den svenska vänsterns antipati mot Frankrike mildrades ingalunda när kriget i Algeriet äntligen tog slut. General de Gaulle hade redan tidigare spelat strykpojken roll bland de svenska radikalerna, och det hjälpte inte att just denne misstänkte general åstadkom fred och bröt ner ultrahögern i Frankrike. (Som ett typiskt exempel på våra kulturradikalers inställning mot de Gaulle kan citeras en socialdemokratisk recensent, som om min bok "Det fjärde Riket" år 1959 bl. a. skrev följande: "Karakteristiskt för Hámori's inställning är att han citerar just en sådan person som de Gaulle." Denne recensent, som under andra världskriget intog en säkert försiktig, neutralistisk hållning, räknar troligen de Gaulle som Hitlers medhjälpare.)

Det roligaste inslaget av den svenska vänster-falangens anti-gaullistiska känslor kom i dagen, när den franske presidenten förhindrade Englands anslutning till EEC. Samma radikaler, som in i det sista bekämpade Sveriges associering till EEC blev ytterst upprörda

och tvekade inte att kalla de Gaulle för Europa-tankens förrädare.

Nedfryst parlamentarism:

Den långväxte generalen drog i alla fall på sig en skarp kritik inte bara i Sverige utan även i den anglosaxiska världen och i hela Skandinavien. Kritiken gäller väsentligt tre punkter: 1) de Gaulle har förvandlat den franska parlamentarismen till ett från demokratisk synpunkt tvivelaktigt statsskick. 2) Han förhindrade genom sitt veto utvecklingen av det europeiska enandet. 3) Han försvagar genom sin opposition inom NATO och genom sina strävanden för ett självständigt franskt atomvapen den västliga världens sammanhållning.

Jag är ingen gaullist, och har inte heller för avsikt att försvara generalen mot hans kritiker. Men jag tror att man mera objektivt måste analysera dessa beskyllningar. Vad den första punkten beträffar, är det otvivelaktigt att den femte republikens författning väsentligt inskränkte parlamentets maktbefogenheter och även mätt efter presidentstyrets måttstock möjliggjorde en för stor maktkoncentration i presidentens hand. Odiskutabelt är också att presidentens sju år långa ämbetsperiod är för lång och att det av de Gaulle införda valsystemet låter återspegla folkets vilja i betydligt mindre grad än det rent proportionella. Inte heller kan i demokratins namn godkännas, att Frankrikes TV och

radio delvis omvandlats till regimens språkrör.

Trots alla dessa fakta är det felaktigt att betrakta de Gaulle som ett slags diktator och hans regim som totalitär. Man kan inte heller tala om dold eller halvdiktatur. När demokratins två grundpelare, den fria pressen och domstolarnas oavhängighet från regeringsmakten existerar oinskränkt — som fallet är i Frankrike — är det lika ogrundat att tala om diktatur, som att tala om demokrati i länder, där statsmakten tar hand om pressen och rättsväsendet.

Oppositionen i Frankrike, bortsett från OAS' revolterande officerare och attentatorer, är fri och alla partier, fackföreningar och grupper har rätt och möjlighet att organisera sig, att förfoga över egen press och propagera för sina idéer. Om oppositionen — bortsett från kommunisterna — befinner sig i ett försvagat tillstånd, får man skriva det på oppositionens egen räkning. De misskrediterade politiska partierna och deras ledare är helt enkelt oförmögna att skaffa sig nya och tidsenliga idéer, omorganisera sig och skapa förtroende bland massorna.

de Gaulle kallades till den franska parlamentarismens konkursbo som räddare och förvaltare av parlamentarikerna själva. Alla visste att med de gamla institutionerna och metoderna, som ledde till konkurs, kunde den franska demokratin inte räddas och en fortsättning i de gamla hjulspåren måste föra

till en militärdiktatur eller till ett inbördeskrig.

I denna situation valde de Gaulle en av den moderna läkarvetenskapens metoder: nedfrysning. Den franska parlamentarismen och inrikespolitiken i allmänhet befinner sig för närvarande i ett nedfrost tillstånd. Man kan diskutera om nedfrysningen möjligen är för djup och för långvarig men inte huruvida patienten är levande eller död. Visst är den franska demokratin levande.

Nedfrysningen var nödvändig inte bara för att lösa en ytterst farlig situation men även för att genomföra den modernisering och rationalisering, som de svaga parlamentariska regeringarna inte ens vågade försöka åstadkomma. Den blomstrande franska ekonomin, nya investeringar och en kraftig produktionsökning, vad man lugnt kan kalla det franska Wirtschaftswunder, bevisar att operationen lyckades utomordentligt bra.

Men man får inte ta den franska parlamentarismens och det politiska livets tillstånd för allvarligt. Det gör inte ens de anti-gaullistiska politikerna i Frankrike. Franska författningar brukar inte överleva sina skapare och mycket troligt är att femte republikens författning i sin nuvarande form lever och dör med de Gaulle. Man får i alla fall hoppas att författningen blir tillräckligt långlivad för att kunna genomföra samhällets om-

ställning till sundare grundvalar under sin livstid.

Om den splittring och förbittring som karakteriserade det franska samhället under fjärde republikens sista fyra decennier och också återspeglades i den franska politiken, upphör eller åtminstone väsentligt minskas, så har Frankrike inte betalt för högt pris i och med den nuvarande politiska nedfrysningen.

Storhetsvansinne eller berättigade krav?

Klandret på den franska utrikespolitiken verkar mycket mer berättigat än vad de inre politiska förhållandena beträffar. Ett obestridligt faktum är, att de Gaulle's envisa hållning och ibland ganska vågade initiativ förorsakat bestörtning inom den västliga världens politiska kretsar. Det franska sabotaget mot samarbetet inom NATO, förhindrandet av Englands inträde i EEC, erkännandet av Kommunistkina, oppositionen mot atomöverenskommelsen mellan anglosaxarna och Sovjet, neutraliseringsförslaget i Vietnam-kriget — för att bara nämna de viktigaste av franska utrikespolitikens bravader — kan man inte med bästa vilja beteckna som positiva för den västliga världens intressen.

Många av de förargade anglosaxiska politikerna och kommentatorerna har betecknat de Gaulle's utrikespolitik som uttryck för storhetsvansinne. Det har många gång-

er påpekats att ett land som Frankrike, med sina inte fullt femtio miljoner invånare och begränsade ekonomiska resurser inte är i stånd att föra en självständig utrikespolitik och ställa krav på en av huvudrollerna i världspolitiken. Strävandet efter ett oavhängigt franskt atomvapen brukar också betraktas som tecken på orealistiska storhetsdrömmar.

För egen del tror jag att alla dessa kritiker misstar sig, när de uppfattar general de Gaulle's säkerligen gammalmodigt patetiska stil som storhetsvansinne. Först och främst måste man ha kännedom om att de Gaulle inte är Frankrike och inte heller någon enväldig härskare. Ministerpresident Pompidou, utrikesminister Couve de Murville, finansminister Giscard d'Estaing är inte alls kreatörer av en diktator, som utan egna bedömningar och vilja servilt följer sin herre — à la Stalins politbyrå. Det skulle vara ytterst vågat att betrakta dessa de Gaulle's viktigaste medarbetare, med långa ekonomiska och diplomatiska karriärer bakom sig som orealistiska drömmare. Rothschild-husets direktörer brukar inte vara fantaster.

Den franska utrikespolitiken, så som den utvecklades av de Gaulle och av hans medarbetare, strävar mot två absolut realistiska mål: för det första att få till stånd en revidering av västalliansens inre struktur i Frankrikes favör, för det andra att försäkra sig om en ex-

portmarknad för den franska industrins ökade kapacitet.

Strax efter andra världskriget men även under NATO-paktens fördelsetid befann sig Frankrike i en ytterst osäker inre och därför också svag yttre position, och dess roll inom västalliansen präglades härav. Tongivande och huvudansvarig blev självklart USA och England fick ställningen som främste medarbetare och förtroendeman. Något slags jämlikhet mellan dessa två parter kunde man inte tala om men amerikanernas gamla vänskapskänslor och högaktning gentemot England gjorde att Washington i sina utrikespolitiska beslut brukade rådslå med den engelska regeringen och ta hänsyn till engelska intressen. Däremot behandlades Frankrike mycket mindre skonamt av Washington och amerikanerna kunde ofta inte ens förstå Frankrikes problem. Fransmännen kan i dag räkna upp en lång rad av fall, när Frankrike behandlades sårande och nedlåtande av USA. Ingen har t. ex. glömt i Frankrike hur den dåvarande franska regeringen förgäves sökte hjälp i Washington strax före Dien-Bien Phu.

Det franska missnöjet över Frankrikes tillbakaträngande inom NATO yttrade sig redan före 1958, och det franska deltagandet i det gemensamma försvaret inskränktes av franska regeringar redan före de Gaulle. Generalen fortsatte bara denna politik och kungjorde vad de förutvarande regeringarna

endast uttryckt på diplomatiska vägar, nämligen att Frankrike kräver samma rättigheter och samma roll inom västalliansen som Storbritannien åtnjuter.

Är detta krav ogrundat eller överdrivet? Vad ekonomi och inre stabilitet beträffar är Frankrike i dag minst jämställt med England — och dessutom står Västtyskland ekonomiskt och politiskt bakom Frankrike. Bonn-regeringen avhåller sig av väl avvägda skäl från att uppträda i världspolitiska frågor, som inte direkt berör själva Västtyskland och det tyska problemet. Med hänsyn till det välfunktionerande fransk-tyska samarbetet, kan man påstå att Paris inte så sällan också talar i Bonns namn — om än kanske utan direkt uppdrag. Faktum är att Västtyskland — bortsett från kraftlösa skenprotester som i fallet med Englands EEC-medlemskap — följer och godkänner Frankrikes utrikespolitik. Det ekonomiska och politiska samarbetet mellan Bonn och Paris är väsentligt större än man uppfattar utomlands.

Vad som skiljer Frankrike från England i värderingen som bundsförvant och partner är att Storbritannien sedan länge förfogar över ett eget atomvapen. de Gaulle's idé är att om Frankrike kommer ifatt det engelska försprånget i atombeväpning måste även Washington erkänna Frankrike som allierad av första klass.

Sannolikt är alltså de Gaulle's

mål, att få samma ställning inom väst-alliansen som England innehar, acceptabelt och berättigat, även om de medel som han använder ofta är grova och överdrivna. Allt fler röster har också på sistone höjts för att påskynda ett sammanträffande mellan president Johnson och de Gaulle och därmed en upprensning i alla tvistefrågor mellan USA och Frankrike. Ävenså erkänns av många amerikanska experter att NATO-pakten i sin nuvarande form inte motsvarar tidens krav. En revision anses nödvändig.

de Gaulle har i sina tal flera gånger betonat att han håller fast vid NATO och Västvärldens sammanhållning och inte eftersträvar någon splittring. Han har också försäkrat att han inte låter sig ledas av några slags antiamerikanska känslor och att han är väl medveten om faran, som hotar Europa från öster. Den gamle soldaten ljuger förvisso inte. Vad han säger kan man lita på. Man vill beklaga att den amerikanska och engelska liksom även den svenska opinionen ännu inte har upptäckt detta karaktärsdrag hos den franske presidenten.

Sveriges ställning:

Sverige som står utanför NATO har naturligtvis inget berättigande och ingen orsak att blanda sig i motsättningarna mellan Frankrike och de anglosaxiska makterna. Den enda punkt där de Gaulle-regimens

politik berör oss direkt, är av handelspolitisk natur, d. v. s. beträffande vår ansökan om associering till EEC. Även här är våra möjligheter till aktivitet ganska begränsade med hänsyn till att Frankrikes ställningstagande mot Englands medlemskap i EEC är en följd av de djupgående motsättningar, som denna artikel försöker skissera. Även därför skulle det vara en förfelad hållning från svensk sida att försöka medla mellan Frankrike och England, eller rättare sagt mellan EFTA och EEC. Sverige kan i den nuvarande situationen inte göra något annat än "wait and see" — och hoppas att dörrarna efter presidentvalet i Amerika och parlamentsvalen i England skall öppnas för förhandlingar mellan Frankrike och de anglosaxiska länderna.

Men det skulle vara absolut förfelat att inta en kylig eller fientlig hållning gentemot Frankrike, ledd av en överdriven solidaritet gentemot England och EFTA. Vi måste inse att Frankrike genom sina kraftigt ökade ekonomiska resurser, inre stabilitet och aktiviserade roll inom världspolitiken har återtagit sin gamla ledande ställning i Väst-europa.

Under Undén-epoken försummade Sverige ganska grundligt sina förbindelser med de kontinental-europeiska länderna och särskilt med Frankrike. En falsk och fantasilös sparsamhet gjorde att Sverige inte bedrev den minsta informa-

tions- och upplysningsverksamhet i främmande länder, bl. a. i Frankrike, och även de gamla kulturförbindelserna vissnade bort. Den av regeringspartiets organ och ungdomsorganisationer drivna "progressivistiska" och högljudda anti-franska propagandan samt lätt sinniga yttranden av vissa ledande socialdemokrater hjälpte sannerligen inte till att skapa välvilja för Sverige hos fransmännen. Våra handelsförbindelser med Frankrike utvecklades ej heller fördelaktigt.

Man kan med glädje konstatera att efter herr Undéns uttåg ur arvfurstens palats ändrades den svenska regeringens inställning gentemot Frankrike. Herr Erlanders officiella besök i Paris kan räknas som en bra början, även om man måste tvivla på att den svenske regeringschefen förfogar över sådana personliga egenskaper som charmerar fransmännen.

Likaså kan vi med tillfredsställelse konstatera att några utställningar, bl. a. en utomordentligt välordnad om svenskfranska förbindelser, arrangerades i Paris. Naturligtvis kan man betrakta alla dessa initiativ bara som en inledning och första steg från svensk sida i en mycket mer omfattande kampanj för att återställa de tidigare så livliga förbindelserna med Frankrike. Hur skulle det t. ex. vara om svensk TV bland de många amerikanska och engelska programmen då och då också visade några glimtar ur den franska tele-

visionen; dess program är enligt sakkunniga bland de bästa i världen. Det skulle kanske också vara nyttigt att reservera några stipendier för studier i Sverige för franska studenter. Man kunde också tänka sig att få några svenska böcker över-

sätta och publicerade i Frankrike. Ja, man kunde och bör göra mycket för att avhjälpa det förflutnas fel och försummelser och att ändra den svenska politikens och kulturens alldeles för ensidiga orientering.